

**„Utoljára Szabadszállásra mentem”** Molnár Péterné: „...a róna, hol születtem” – *A Petőfi-szülohelyvita*, Helikon, 2013.

A bartóki modell szerint az életben, a költészetben még volt helye a csodának, Juhász Ferenc is szétpillantott a titkok szádából (*A szarvassá változott fiú kiáltása a titkok kapujából*), s Nagy László *Csodák csodája* nagy verse (és egész életműve) a realitás végső határát feszegeti.

Aztán a száraz racionalizmus, a földig érő materializmus, újabban a posztmodern jégkorszak leperzselte minden legendát, misztériumot, idealizmust, száműzte Platón „világlelkét”, demiurgoszt, a „tiszta ész”, emiatt félve, szorongással közeledik – írástudó és földi halandó egyaránt – a megfoghatatlan, a nem érzékelhető szubsztanciákhoz.

Petőfi Sándor és József Attila. Két zseniális elme, más kor, más világérzés, más létértelmezés fiai, mégis, különös módon, teljesen véletlenül (?) egy településnév összekapcsolja őket, mint Szent Lajos király hídja egyik partot a másikkal:

Szabadszállás. „Utoljára Szabadszállásra mentem” (*Kései sirató*).

Istené a szállás – mondták s talán mondják ma is a Székelyföldön az úti vándornak. Valóság fölötti töltete van a szónak, kétszeres szabadság-paradigma: „Szabad, mint a madár”, és „Száll, mint a gondolat”.

Petőfi születéshelye körül évtizedekig folyó vitát lezártnak tekinti az irodalomtörténet-írás: Kiskőrös. Határozottan és véglegesen mondták ki szaktekintélyek, hogy nemzeti költőnk születési helye nem lehet más, csak Kiskőrös.

A nyugtalan elmék azonban soha nem törődtek bele a kinyilatkoztatáson alapuló döntésekbe, mert a korlát a „szabad szállás” ellentéte. A korlát nyugtalanít, a korlát provokál, a korlát kihívással él.

Molnár Péterné nem a rakoncátlankodó lázadók családjából való, könyvében csendesen, toleránsan szól, nem ellenvélemény-elméletet épít föl, hanem véleményeket szembesít, de a konfrontálódás végeredménye mégis perújítás: azzal a megérzéssel (sejtelemmel?) tesszük le a könyvet, hogy legendás életű költőnk Szabadszálláson, és nem Kiskőrösön született.

Bátor vállalkozás a Magyar Tudományos Akadémia, az irodalomtudományi intézetek és a köztudattal szemben.

Eljárása elegáns, udvarias, körbepillantó. A három fejezetben (*Érvek a félégyházi születés mellett, Érvek a kiskőrösi születés mellett, Érvek a szabadszállási születés mellett*) filológusokra, helytörténészekre jellemző pontossággal és szorgalommal, különösebb kommentár nélkül összegyűjti, rendszerezi, inkább tálalja, mint taglalja azokat az írásos dokumentumokat, adatokat, szóbeli tanúvallomásokat, jegyzőkönyveket, szerződéseket, marhacédulákat, telekrajzokat, amelyek Petőfi Sándor életének korai állomáshelyein készültek.

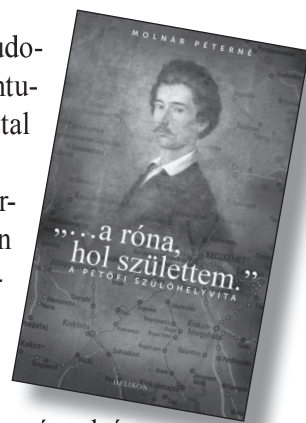
Az első döbbenet, ami az olvasóban keletkezik, a személyek, családok, intézmények, települések neveinek sokfélesége, bizonytalansága, elírása. Több dokumentumban, amelyeket Petőfi tölthetett ki, vagy ő diktált, az adatok teljesen különböznek egymástól.

Az köztudott, hogy a családnevet hol Petrovics, hol Petrovits alakban írták, kivéve a soproni katonai alakulat törzslapján, ahol, németesen, Alexander Petrovich szerepel, s szülőhely: Kis Kőrös.

Rendkívüliek az eltérések az iskolai osztálynaplókban! Szinte hihetetlen, hogy a szigorú rendet tartó, pedáns oskolamesterek, rektorok, osztályfőnökök hányféle elírással éltek. Molnár Péterné összegyűjtötte – és fényképmásolatokon is közölte – könyvében: hol Szabadszállás, hol Kiskőrös, hol Dunavecse szerepel, és az édesapa keresztnéve egy helyen Ferenc, másik helyen Sándor, mestersége egy helyütt asztalos. Valószínű, hogy a hosszas szülőföld-vitát is a Kecskeméten, Szabadszálláson, Sárszentlőrincen, Pesten, Aszódon, Selmeceken, Pápán, az ottani kollégiumok irattárában fennmaradt, egymásnak ellentmondó adatok táplálták.

És ott a híres vers, a *Szülőföldemen!* Két változata is van, Molnárné mindkettőt közli, a letisztult, szép szöveg közszájon forog: „Itt születtem én ezen a tájon, / Az alföldi szép nagy rónaságon, / Ez a város születésem helye, / Mintha dajkám dalával vón tele, / Most is hallom e dalt, elhangzott bár: / Cserebogár, sárga cserebogár.”

Kiskunfélégyháza mellett szólna ez a költői vallomás, ráadásul Petőfi Erdődön, ahol feleségül vette Szendrey Júliát, a házassági levélben az „Életnemök,



származások és Lak helyek” rubrikákban ez áll: „Nőtlen, Félegyházi, Pest”.

Így lehet nagy kételyekkel és fel-fellobbanó bizakodással vándorolni az adathalmazban, s amikor kialakul a bizonyosság, összeomlik minden, mert mindennek az ellenkezője is megtalálható.

Van viszont egy olyan bizonyíték, amelyet senki nem cáfolhat, s amelyet jeles kutatók mellőztek, amelyet Molnár Péterné Tálasi István: *Kiskunság* (1977) című könyvéből idéz: „Petőfi korában azonban a Kiskunság nem tájfogalom, hanem különálló, a szomszédos vármegyéktől élesen elhatárolt közigazgatási egység, régi történelmi múltú kiváltságos terület volt. A Kiskunság különállása 1876-ig maradt meg. Ekkor egyesítették törvényhozási úton a szomszédos vármegyékkel.”

A súlyos tény elsősorban Kiskőröst érinti, mely település soha nem tartozott a Kiskunsághoz. Az is elgondolkodtató, hogy 1857 előtt Kiskőrös egyáltalán nem szerepel a Petőfi-életrajzokban, csak miután Sárkány János, evangélikus lelkész 1857-ben megtalálta Kiskőrösön az anyakönyvi kivonatot, irányult minden figyelem erre a Pest megyei településre.

Kiskőrös tehát nem tartozott Kiskunsághoz!

Molnár Péterné könyvének minden adatát nem lehet idézni, de van egy vonalvezetés, amelyet követni ajánlatos, tanácsos.

Petrovits István soha nem vásárolt ingatlant Kiskőrösön, saját háza, kertje, szőlője, földje Szabadszálláson volt, itt lakott a család 1818 és 1841 között, itt kapott az apa redemptusi jogot, amelyet tíz évig gyakorolt. Kiskőrösön csak bérelte a mézárszéket, a vendégfogadóban majd Makovinyi Márton borbélymestertől bérelt házban laktak.

Ugyanez érvényes Kiskunfélegyházára is, ott sem volt magántulajdonú házuk, Petrovits István mézárszéket bérelt. A verses vallomásban – „Ez a város születésem helye” – Petőfi a „poetica licentia”, a költői szabadság jogával élt.

A család életének fő színtere tehát Szabadszállás, s szemtanúk az 1838-as nagy árvíz után is mutogatták a kertjük, házuk, a Petrovits-földek helyét.

Mi történt 1822. december 31-én?

Több tanúvallomás szól arról, hogy Petőfi még 1822 utolsó éjszakáján megszületett Szabadszálláson, vézna, gyengécske gyermek volt, emiatt sürgősen keresztvíz alá kellett tartani, mert attól féltek, meghal. Evangélikus pap Kiskőrösön volt (a szabadszállási evangélikusok oda tartoztak), mégpedig közeli ismer-

rős, Martiny Mihály, nála szolgált korábban Hruz Mária Maglódon. Szabadszálláson „Nagy Sámuel volt akkor a református pap, Nagy Károlynak, Petőfi majdani követválasztási ellenfelének az édesapja.”

Szinte misztikus összefüggések!

Befogatott hát az apa, átvitték a gyereket Kiskőrösre, és ott Dinga Sámuelnél szálltak meg. A frissen szült anyát bába gondozására bízták Szabadszálláson.

Ha igaz ez a feltételezés, akkor Kiskőrös nem a születés, hanem a keresztelés színhelye. Az anyakönyvi kivonatban nem a születés, hanem a keresztelés helyét írták be.

Rengeteg ellenvéleményt lehet fölállítani, sok adatot lehet fölsorakoztatni a megállapítás ellen, de ha filozofi buzgalmunkat sutba dobjuk, s csak Petőfi élete legválságosabb időszakában megfogalmazott proklamációját, kortes beszédét vesszük alapul, akkor talán-talán megvilágosodik és megszilárdul a kép.

Köztudott, Petőfi 1848-ban jelölteti magát az országos választáson, képviselő szeretne lenni, hogy az ország házában legyen népe, nemzete szószólója.

Tudatosan, szándékosan szülőföldjét választja, ott is a szabadszállási körzetet, amelyhez Kunszentmiklós, Fülöpszállás, Lacháza, Dorozsma és Majsa tartozott.

(Félegyháza is a Kiskunságban van, az is választókerület volt, az ottani jelöltet, Boczonádi Szabó Sándor ügyvédet meg is választották.)

Ha a jog, az igazság, a szabadság megszállottja proklamációval áll a nép elé, bizonyára nem kertel. A kis körzetben minden ember mindenkit ismert, s Petőfi nem olvasta volna fel „A Kis-Kunokhoz” című felhívását, ha ne lett volna minden szava igaz. Ebben pedig ez áll:

„A Kis-Kunokhoz! Polgártársaim! Hazámfiak! ... úgy is, mint kunok, mert Kis-Kunságban születtem ... én még gyermekkoromban elszakadtam közületek, s azóta csak nagyon ritkán juthattam ahhoz az örömhöz, hogy szülőföldemet meglátogassam. Így gondolom én, azért nem csürtem-csavartam a dolgot, hanem kereken kimondtam, hogy szándékom követté lenni, ha megválasztotok, atyámfiak. Miért ohajtom épen azt, hogy ti válasszatok meg követnek? – azért, mert ez a föld, melyen ti laktok, ez a szép Kis-Kunság, az én szülőföldem, s bármily közel áll az ember szívéhez az egész haza, még közelebb áll az a hely a hazában, ahol születtem.”

Miért nem vette tudomásul ezt a nyilatkozatot az irodalomtudomány?

Azért – írja Molnár Péterné –, mert: „*A Kiskunokhoz* című nyílt levél 1881-ben került napvilágra, az előző időpontokban zajló szülőhely-vitában nem képezett hivatkozási alapot.”

Addig minden fontosabb esemény lezajlott, 1861-ben szoboravatás Kiskőrösön, 1878-ban az ún. „szülőház” megvásárlása, 1880-ban felavatják a Petőfi-házat.

Miért került ennyire előtérbe Kiskőrös, miért melózték tudósok, írók, költők, politikusok a Kiskunságot, azon belül Szabadszállást vagy Kiskunfélegyházát?

Petőfi Szabadszálláson csúfosan megbukott a választáson, vasvillás parasztok kergették el. Ez belemaródott a kortársak tudatába, és nagy ellenérzés váltott ki a településsel szemben.

A politikai konjunktúra is Kiskőrösnek kedvezett, a szervezés, az ügyintézés támogatója Ivánka Imre volt, 1861-től Pest megye tisztségviselője, „...évtizedekig országgyűlési képviselő, az evangélikus egyház világi elnöke, a magyarországi szabadkőműves páholyok nagymestere, belső titkos tanácsos és főrendiházi tag. (...) A közigazgatást Pest megye adta,

a megyei vezetők a maguk ügyének tekintették, hogy Petőfi az ő megyéjükben szülessen, és végleg kimonassék Kiskőrös szülőhelyként.”

Bizony, a politika. Hatalmasat bukott Petőfi Sándor politikai gátfutásban, s szülőhelye kijelölésébe is beleszisegett.

Marad tehát a biztos bizonytalanság, akárcsak sírhelye körül. Az üstökös feltűnt az égen, de a kezdet és a vég a legendák ködébe vész.

Nem jól van ez így? Ha a zsenialitás titkát nem ismerjük pontosan, akkor legendásítsunk, akkor higgyük azt, amit nem tudunk, Petőfi ott született, ahová József Attila – nem hétköznapi körülmények között – („a vonatetón hasaltam keresztben”) ment életmentő eledelt szerezni a kiskunsági Pöcze Borbálának – Szabadszálláson.

Ez az olvasói önkény. De Molnár Péterné nem rugaszkodik el ennyire a valóságtól, ő a tények aszszonya, arra kér, arra int, higgyünk a költőnek, higgyünk a szülőföld, Kiskunság szerelmesének, higgyünk – valószínű – Szabadszállás szülőltének.

Hegedűs Imre János

**Ecet és szenteltvíz** Kiss Benedek: *Napi gyász, napi vigasz*, Széphalom Könyvműhely, 2012.

Az 1943-ban Akasztón született, kétszeres József Attila-díjas Kiss Benedek a Kilencek elnevezésű költőcsoport tagjaként indult 1969-ben. Ekkor jelent meg (hosszas huzavona, engedélyezés-tiltás-újraengedélyezés után) a magát a hivatalos kultúrpolitikai irányvonnallal szemben meghatározó Kilencek bemutatkozó antológiája, az *Elérhetetlen föld*. A könyv megjelenését nagy várakozás előzte meg, s ahogy elhagyta a nyomdát, országos visszhangot váltott ki, viták és támadások keresztüzébe került. A ma már irodalomtörténeti jelentőségű *Elérhetetlen föld* lapjain mutatkozott be verseivel az akkor huszonhat éves Kiss Benedek. Ugyanebben az évben az ugyancsak fiatal költőket felvonultató *Költők egymás közt* címet viselő antológiába is beválogatták verseit, eléjük a bevezető szöveget Juhász Ferenc írta. Rá egy évre, 1970-ben

látott napvilágot az ifjú poéta első önálló kötete, *Gazdátlan évszak* címmel. Az azóta eltelt évtizedekben (a nem sorkönyveknek számító két válogatott és az egyetlen gyűjteményes kötetrel együtt) a költőnek több mint húsz könyve jelent meg. A két József Attila-díj (1979, 1999)

mellett olyan rangos kitüntetésekkel ismerték el munkásságát, mint a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje (1994), az Arany János-jutalom (2003), vagy a Balassi Bálint- emlékkard (2003).

Gyerekkönyveket is írt, s ugyancsak jelentős műfordítói munkássága; bolgár költők, köztük Ivan Canev verseit ültette át magyar nyelvre Rózsa Endrével és Utassy Józseffel (a Kilencek két másik, azóta elhunyt tagjával) közösen. *Utak keresztje* címmel adták ki összegyűjtött verseit 2010-ben; a kötet az 1962 és 2009 között született verseit foglalja magába. Aki ezek után azt hiszi, Kiss Benedek kényelmesen hát-

